

**APPLICABILITY AND EFFECTIVENESS OF
PROCESS-BASED WRITING APPROACH WITH
WORKING GROUPS**

**Süreç Temelli Yazma Yaklaşımının Grup Çalışması Tekniğiyle
Uygulanabilirliği ve Etkililiği¹**

Ali GÖÇER²

Abstract

The purpose of this study is to determine the efficiency of the application group study examining the texts they create with the context of process-based writing in Turkish student teachers writing education course in the faculty of education. In this study, were carried out four working groups. The working groups determined by the method for sampling and clustering from the third grade students taking the course of Writing Training in the Faculty of Education at Turkish Education Department. Information about the model of process-based writing was given to functional groups, and future studies are planned, and giving instructions to guide groups were made throughout the process. Groups have completed their products in accordance with the instructions. The products that revealed of groups has been examined the basic elements of text and the criteria of textuality 'coherence and consistency' in the context. According to the results, Turkish student teachers in the Faculty of Education has been shown to have required qualifications they have created with texts process-based model of writing and group studies considered in terms of the criteria.

Keywords: *Writing skills, the model of process-based writing, group study, criteria of textuality.*

Özet

Bu araştırmanın amacı, eğitim fakültesi Türkçe öğretmenliği öğrencilerinin yazma eğitimi dersi süreç temelli yazma çalışmaları çerçevesinde grup çalışması ile oluşturdukları metinlerin incelenerek uygulamanın verimliliğinin belirlenmesidir. Çalışma, Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği üçüncü sınıf Yazma Eğitimi dersini alan öğrencilerden oluşan ve amaçlı-kümeleme örnekleme yöntemiyle belirlenen 4 çalışma grubu üzerinden yürütülmüştür. Gruplara süreç temelli yazma modeli ile ilgili bilgiler verilerek yapılacak çalışmalar planlanmıştır. Süreç boyunca da yönergeler verilerek gruplara rehberlik yapılmıştır. Gruplar yönergeler doğrultusunda ürünlerini tamamlamışlardır. Grupların ortaya koyduğu ürünler metni oluşturan temel öğeler ve metinsellik ölçütlerinden 'bağdaşıklık ve tutarlılık' bağlamında incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre, Eğitim Fakültesi Türkçe öğretmenliği öğrencilerinin süreç temelli yazma modeli ve grup çalışmasıyla oluşturdukları metinlerin, dikkate alınan ölçütler açısından gerekli niteliklere sahip olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: *Yazma becerisi, süreçli yazma modeli, grup çalışması, metinsellik ölçütleri.*

¹ Bu makale Bilkent Üniversitesi ve Makedonya Üniversitesi işbirliğiyle 25-28 Eylül 2012 tarihinde Yunanistan - Selanik'te düzenlenen VII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı'nda sunulan bildiri temel alınarak oluşturulmuştur.

² Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, e-posta: ali.gocer@hotmail.com

GİRİŞ

'Dil eğitimi, dinleme/dinlediğini anlama, konuşma, okuma/okuduğunu anlama ve yazma becerilerinin bireye kazandırılması sürecidir (Çakır, 2003: 32)'. Öğrencilere temel dil becerilerini edindirme ve bu becerileri buldukları yaş ve sınıf düzeylerine uygun bir seviyede geliştirme, öğrenme ve öğretme sürecinin en öncelikli hedefidir. Çünkü anlama, kavrama, ilişki kurma, yorumlama, analiz, sentez vb. üst düzey zihinsel beceriler doğrudan veya dolaylı olarak okuma, dinleme, konuşma ve yazmadan oluşan temel dil becerileriyle ilişkilidir. Öğrenme ve öğretme süreci etkinliklerinde istenilen hedeflere ulaşma ve hedef kitleye göre belirlenen kazanımları edindirme, bu becerilerin belli bir düzeyde gelişmiş olmasına bağlıdır (Göçer, 2010: 272).

Birey, okul öncesi dönemde aile ortamı ve sosyal çevrede dinleme ve konuşma becerilerini edinir. Okul ortamlarında ise, dört temel dil becerilerinden okuma ve yazma becerilerini amaçlı eğitim etkinlikleriyle kazanır. Yazma becerisi, kazanma süresi ve süreci bakımından diğer becerilere göre farklılık gösterir.

Yazma, konuşma gibi bir anlatım yoludur. Ancak ondan ayrı beceriler de gerektirir; her konuşan söylediğini yazamaz. Anlatıma özen gösterme, tam ve doğru bildirme, biçim ve düzende yanlış yapmama zorlukları yazının konuşmaya göre daha güç bir beceri niteliğinde olduğunu gösterir. Yazdığı yazı, kişinin o konudaki bilgisini, yaşantılarını, anlayışlarını, zihin düzeyini, sözcük dağarcığını ve kişisel anlatım gücünü yansıtır. Yazmanın bu temelleri, bir gençte yaşı ve öğrenimiyle birlikte gelişeceğine göre, yazma yeteneği bu gelişmeye koşut bir ilerleme gösterir (Göğüş, 1978: 235-236).

Akyol (2010), yazma alanında öğretim sürecini iki aşamada düşünmek gerektiğini belirtir: kazanım ve geliştirme. Kazanım, temel bilgilerin öğrenilmesi; geliştirme ise, kazanılan becerilerin etkili bir yazılı anlatımda nasıl kullanılacağı ile ilgilidir. Öğrenciler olgunlaştıkça yazmanın doğası değişmektedir. Çocuğun yazma becerileri geliştikçe bilgiyi transfer etme ve düşünceleri gözden geçirip düzenlemesi de gelişmekte ve daha etkili olmaktadır (s. 107).

Yalçın'a (2002: 25) göre, 'anlatımın (konuşma ve yazma) beynimizdeki oluşumu daha farklı ve karmaşıktır. Konuşma ve yazmanın bir de bellekte bilginin toplanması, düzenlenmesi gibi, sanki dil edinimi ile hiç ilgisiz gibi görünen yerlerle ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Tanınan ve algılanan bilginin beyinde eksiksiz tutulması, tutulan bilginin anlaşılır bir biçimde beyinde sınıflandırılması, sınıflandırılan bilginin birbiri ile ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Yalnızca ilişkilendirmek de yeterli olmamaktadır. Çünkü bilginin hızlı ve düzenli olarak beyinden elimize yazmak için akması gerekmektedir.'

Demirel ve Şahinel'e (2006: 111) göre ise, 'yazma becerisi, dört temel dil becerisi zincirinin son halkasıdır. Yazma, konuşma gibi bir anlatım yoludur. Ancak, ondan ayrı beceriler de gerektirir. Öğrencilerin bir konuda istenileni uygun biçimde yazması, onların konuşma ve düşünme yetilerine bağlıdır. Yazma becerisini mekanik olarak değil, eleştirel bir düşünme süreci olarak algılamak ve bilmek gerekir.'

Süreç temelli öğretim, program modeli olarak tüm öğrenciler için etkileşimli sınıf ortamı sunma; öğrenme-öğreme strateji, yöntem ve tekniği olarak ise, karşılaştırma, süreç farkındalığı, öğrenmeyi öğrenme, planlama süreci, bireysel ve işbirlikli öğrenme boyutları içeren bir yaklaşımdır. Süreç temelli öğretim modeli giriş, yerleştirme, sağlama ve genelleştirme aşamalarından oluşur. Süreç temelli öğretim, öğrencilerin kendi bilişsel, duyuşsal, davranışsal öğrenme ve düşünme etkinliklerini yine kendilerinin sürece dayalı olarak bilişsel farkındalıkçı bir anlayışla planlamasını yapmaları; öğrenme etkinliğinin öğrenci merkezli ve aktif bir süreçlemeyi gerektirmesi kapsamında daha çok yapılandırmacı yaklaşıma yakındır. Süreç temelli öğretimin birincil hedefi öğrencilerde

düşünme sürecini geliştirmek ve düzenlemektir. Bu süreçteki işlemler her zaman için farkındalığı vurgular (Duman, 2004: 71-73, 87).

SÜREÇ TEMELLİ YAZMA YAKLAŞIMI

'Süreç temelli öğrenme yaklaşımı, öğretmenlerin öğrencilere rehberlik etme amacıyla yüksek sesle düşünerek onların planlama ve etkinlikler için nasıl düşünebilecekleri konularında bilinçlendirmeyi amaçlayan bir yaklaşımdır (Ashman, Conway ve Wright, 1994, 202)'.

Yazma öğretiminde 1970 ve 1980'li yıllar süreç yaklaşımının başlangıcı olmuştur. Süreç merkezli yaklaşımda yazı, düşüncenin ve dilin keşfedilmesi, yenilenip değiştirilmesi olarak görülmektedir. Bu yaklaşım, yazıyı yazmadan önce ve yazım sırasında ortaya çıkan farklı süreçlerle alt beceriler üzerinde durur ve stratejiler üretir. Bu alt süreçler, ön yazım, taslak yazma, gözden geçirip düzeltme, yazım işlemi bitene kadar uyumun korunmasını kapsar. Bu yaklaşımda öğretmen, öğrencinin yazım sürecinde ona rehberlik etme ve destek vermekle yükümlüdür. Öğretmenin ilk önce yazım tekniği açısından öğrencisine model olması gerekir. Yani öğretmen, öğrenciye nasıl yazacağını anlatmakla kalmaz, kendisi de yazar (Maltepe, 2006: 59).

Yazma eylemini bilişsel bir süreç olarak ele alan Flower ve Hayes'e (1981) göre yazar, yazılı anlatım metni oluştururken birbirinden farklı, fakat birbiriyle ilişkili üç etkinlik alanını kullanarak yazma gerçekleştirir. Bunlar; *etkinlik çevresi* (söz bilimsel sorun, metin üretme); *yazarın uzun süreli belleği* (yazarın konu, okur ve plan hakkındaki yerleşik bilgisi) ve *yazma süreci* (planlama, yazıya aktarma ve gözden geçirme/değerlendirme)'dir. Yazma süreci hem uzun süreli bellekle hem de etkinlik çevresiyle etkileşim halindedir. Etkinlik çevresi ve uzun süreli belleğin etkileşimi de ancak yazma sürecinde gerçekleşmektedir. Bu etkileşim ve gelişim için yazma sürecine geçilmesi gerekir (akt. Karatay, 2011: 1033).

Öğrencilerde yazım becerilerini geliştirmeyi hedefleyen öğretmenlerin bilmeleri gereken önemli noktalar bulunmaktadır. Bu bilgilere göre yazmak bir süreçtir. Bu süreç iki ana yaklaşımda incelenmektedir. Birincisi, düşüncelerin kaydedilmesi ya da kâğıda aktarılmasına dayanan *ürün merkezli yaklaşım*; diğeri ise, *süreç yaklaşımı*dır. Süreç yaklaşımı daha farklı bir felsefeye dayanır. Burada yazı, düşüncenin ve dilin keşfedilmesi; yenilenip değiştirilmesi olarak görülür. Bu yaklaşım, yazıyı yazmadan önce ve yazım sırasında ortaya çıkan farklı süreçlerle alt beceriler üstünde durur ve stratejiler üretir. Bu alt süreçler, *ön yazım*, *taslak yazma*, *gözden geçirip düzeltme*, *redaksiyon* ve *yazım işlemi* bitene kadar uyumun korunmasını kapsar. Bu yaklaşım içinde öğretmen ve öğrencinin rolleri, ürün merkezli yaklaşımda olduğundan çok farklıdır. Süreç merkezli yaklaşımda öğretmen, öğrenciye yazım sürecinde rehberlik eden ve destek verendir. Ancak destek vermek sadece öğrenci motivasyonunu artırmak veya psikolojik destek vermektense ibaret değildir. Öğretmenin ilk önce yazım tekniği açısından öğrencisine model olması gerekir. Süreç merkezli yaklaşımda, öğretmenle öğrencinin ilişkisi usta çırak ilişkisini andırır (Oral, 2008: 24-25).

Yazı yazma içerik ve dilin dinamik yapısının etkileşimi ile gerçekleşen bir keşif süreci; bilinen içeriğin ötesindeki anlamı keşfetmek için dilin kullanımınıdır (Taylor, 1981: 6)'. Murray'a göre 'yazma süreci en temel niteliğini 'keşfetme' ile kazanır. Bu süreç 'tekrarlama', 'taslak hazırlama' ve 'gözden geçirme' gibi aşamaları gerekli kılar ve bu aşamalar anlamı keşfetmek için birbirleriyle sürekli etkileşim içindedir (1980: 4-5)'. Skandalaris de 'düzenleme ve yazıya geçirmenin yazmada iki temel aşama olduğunu vurgulamaktadır (1998: 1)'. 'Yazma, başlangıçtaki fikrin geliştirilmiş halidir. İnsan yazdıkça ve tekrar yazdıkça hedefteki anlama daha doğru ve daha içten bir şekilde yaklaşır (Zamel, 1982: 197)'.

Tompkins (1998) ve Jones (2002), 'etkili bir yazılı anlatıma ulaşma yaklaşımında beş aşamanın olduğunu ve bunun *sürece dayalı yazma yaklaşımı* olduğunu belirtmektedirler. Bu aşamalar şunlardır: yazım öncesi hazırlık, taslak oluşturma, gözden geçirip düzenleyerek yazma, düzenleme, yayımlama ve paylaşım (akt. Akyol, 2010: 108)'.
Yazım öncesi hazırlık çerçevesinde konu seçimi, amacı, hedef kitleyi ve yazı türünü belirleme, konuyla ilgili düşünceleri ortaya koyma ve organize etme çalışmaları yapılır. *Taslak oluşturma*, öğrencilerin yaptıkları çalışmanın son çalışma olmadığı düşüncesiyle birkaç yazma ve yeniden yazma çalışmasının yapıldığı; yazının şekilsel unsurlarıyla fazla oyalanılmadığı aşamadır. Oluşturulan taslağın yeniden okunduğu, arkadaşlarla ve öğretmenle paylaşıldığı ve alınan dönütler sonrası yeniden yazıldığı aşama *gözden geçirip düzenleyerek yazma* aşamasıdır. Düzenleme, yazının son aşamasıdır. Bu aşamada içerikle birlikte yazının şekilselliği, dil bilgisi ve imlâya uygunluğu esas alınır. Yayımlama ve paylaşım aşamasında ise, ürün (yazı) gerçek hayata sunulurken başkalarının yararlanmasına fırsat verilir (Akyol, 2010: 109-115).

Milada Broukal, 'yazının oluşturulması sürecinde *fikirleri ortaya çıkarma* (beyin fırtınası), serbest yazım etkinliği, kümeleme ya da salkım oluşturma (Cluster) tekniği; *taslak oluşturma*; *gözden geçirme*; *düzeltilme* ve ifadenin açıklığı, dil bilgisi kuralları, yazım ve noktalama vb. açılardan *kontrol ederek yazıya son şeklini verme* aşamalarından söz eder (2004: 258-262)'. İpşiroğlu da 'yazma etkinliğinin beş aşamasından söz eder. Bunlar; *beyin fırtınası* ya da *çağırışım zinciri oluşturma*; *seçme*, *ayıklama*; *düzenleme*; *yoğurma*, *biçimlendirme* ve *eleştirme*, *özdenetim* (2006: 27-30)'. 'Sınıflandırma ve ilişkilendirmeye dayalı yaratıcı yazma ve çağırışımara yönelik yazma yönteminde beynin sağ yarısının kullanılması ile öğrencinin beynin sağ yarısını kullanması arasında doğrudan bir ilgi bilinmektedir. Öğretmenin bu ilgiyi bilmesi ve yazma eğitiminde bu iki yöntemi kullanması öğrencinin kendisini anlatma becerisinin gelişmesinde çok önemli etki yapacaktır (Yalçın, 2002: 45)'.
Yazma Süreci Bileşenleri

Raimes'e (1983: 6) göre 'düşüncelerin açık, akıcı ve etkili biçimde yazılı olarak iletilebilmesi için bir yazının üretilmesi sürecinin bazı bileşenleri vardır. Bu bileşenler Tablo 1'de verilmiştir (akt. Çakır, 2003: 33)'.
Tablo 1: İncelenen Metinlerin Metni Oluşturan Temel Öğeler/Yazma Süreci Bileşenleri

Amaç	Yazma çalışmasının amacı. Kişinin, okuyuculara iletmek istediği temel fikri yazmaya iten güç.	
Konu / Tema-İzlek	Üzerinde durulan, hakkında yazı yazılan şey. Yazıda işlenen, üzerinde durulan şeyin belirgin duygu veya düşüncelerle öne çıkarılan boyutu.	
Mesaj-İleti-Tez	Hedef Kitle (Okuyucular)	
Üslup/Biçem ya da Söylem	Sözcük Seçimi: Sözcük türleri, deyimler...	Cümle kurgusu, sözcük seçimi vb. tercihlerle anlatımın canlı ve ilginç hale getirilerek belli bir düzen ve akışkanlık içerisinde verme
	Söz Dizimi: Tümce yapısı, tümcelerin birbiriyle bağlantısı, biçimsel tercih	

	vb. nitelikler	biçimi.
	İçerik: Açıklık, özgünlük, tutarlılık vb. özellikler	
Plan	Başlık: Yazının içeriğiyle ilgili ipucu veren ve okurun zihninde imgeler oluşturan unsur.	Yazıyı oluşturan unsurların belli bir düzen içerisinde sunulması.
	Metin Düzeni: Paragraflar, bağıntılılık ve bağdaşıklık durumları	
Dil Bilgisi	Özne - yüklem uyumu, çekimler vb. dil bilgisi ile ilgili kurallar	
Yazarın Yazma Süreci	Yazma konusunu saptamak, düşünceleri saptamak, yazıya başlamak, taslak oluşturmak, gözden geçirmek, geri bildirim almak vb. aşamalar	

Yazma öğretiminde süreç yaklaşımında öğretmen, iyi bir yazarın yazma sürecinde dikkate alması gereken yukarıdaki bileşenleri, yazmada süreç yaklaşımı etkinlikleriyle sistemli olarak sınıf ortamına taşır. Süreç yaklaşımı, ürüne ağırlık veren yazma yaklaşımlarının tersine, sürece ağırlık verir. Bu yaklaşıma göre, öğrenciler yazılı anlatım becerisini geliştirme sürecinde, iyi bir yazarın gerçek yazma sürecindeki yaşantılarından geçirilirse, bir başka ifade ile ürüne ağırlık vermek yerine sürece ağırlık verilirse, ortaya çıkan ürünün niteliği de artacaktır. Öğretmen, öğrencilerin bu sürecin çeşitli aşamalarındaki gelişimini gözlemek ve değerlendirmek durumundadır. Kısacası süreç yaklaşımı, ürünün ortaya çıkmasını sağlayan süreçlerin (öğrenme yaşantılarının) sınıf ortamına taşınmasını olanaklı kılar (White ve Arndt, 1991; Richards, 1990. akt. Çakır, 2003: 33).

Akyol, öğretmenlerin öğrencilerde yazma becerilerini geliştirmede yazım sürecinde şu gelişim aşamalarından söz etmektedir (2010: 108):

Başlangıç aşaması: öğrencinin yazma süreci hakkında bilgisi yok, konu belirlenmemiş...

Gelişim aşaması: konu geliştirme becerisi yerleşmeye başlıyor, hedef kitle ve yazım sürecinin farkına varılıyor...

Yoğunlaşma aşaması: konu açıkça belirlenmiş, yazım planı açık...

Deneşim aşaması: konu ve giriş, gelişme, sonuç bölümleri belirlenmiş, farklı cümle yapılarına yer verilmiş, yazım hataları iletişimi olumsuz yönde etkilemekte...

Süreci kavrama ve geliştirme aşaması: amaç ve konu açıkça belirlenmiş, giriş, gelişme, sonuç bölümleri belirlenmiş, değişik örneklemelere ve yorumlara yer verilmiş, yazım hataları aza indirilmiş ve dil etkili bir şekilde kullanılıyor...

Yazma Süreci Aşamaları

White ve Arndt, (1991); Richards, (1990) akt. Çakır, 2003: 33) süreçli yazma yaklaşımında yapılacak grup çalışmasında aşağıdaki aşamaların takip edilebileceğini belirtmektedirler:

- Grupların oluşturulması,
- Yazma konularının belirlenmesi,
- Yazılacak konularla ilgili bilgilerin toplanması ve düşüncelerin toparlanması (*buluş*),
- Toplanan bilgi ve düşüncelerin dökümü,
- Düşüncelerin ayıklanıp kümelenecek düzenlenmesi (*düzenleyiş*),
- İlk taslağın oluşturulması (*anlatış*),
- Anlam bütünlüğü yönünden gözden geçirme ve düzeltme (*düzenleyiş*),
- İkinci taslağın oluşturulması (*anlatış*),
- Dil ve noktalama yönünden gözden geçirme ve düzeltme (*düzenleyiş*),
- Son taslağın oluşturulması (*anlatış*),
- Oluşturulan metnin sunumu ve geri bildirim alma (*paylaşma*).

Metinsellik Ölçütleri

‘Okumaya konu olan, basılı ve yazılı, anlam ve anlatım bütünlüğü bulunan her şey geniş anlamda bir metindir (Özdemir, 2000: 36)’. Genel olarak metin, ‘bir fikrin veya tecrübenin yazılı olarak ifade edilmesi’ (Hartman ve Allison, 1996: 111) şeklinde tanımlanmıştır. ‘Metin kavramı, kendisini oluşturan tümce dizilerinin birbirlerine *bağdaşıklık* ve *tutarlılık* ölçütleriyle bağlanarak bir anlam bütünü oluşturmasıyla meydana gelen, belli bir amaçla üretilmiş, başı ve sonu kesin çizgilerle sınırlandırılan yazılı ya da sözlü bir dilsel ürün olarak tanımlanabilir (Onursal, 2003: 126)’. ‘Metin, sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünüdür. Metin, onu oluşturan tümceler toplamından farklı, kendine özgü bir bütündür. Tümcelerden oluşan değil, tümcelerle gerçekleşen anlamlı bir yapıdır (Günay, 2007: 45)’. ‘Metin dilsel iletişimin temel birimidir ve bize doğası gereği mantıksal-anlamsal ve dilsel/dilbilgisel olarak bağıntılı bir bütünlüğü gösterir. Metin, *metinleştirme* sürecinin ürünüdür. Metinleştirme ise öncelikle ileti içinde aktarılacakların mantıksal-anlamsal açıdan, ardından da iletiyi taşıyacak olan dilsel kodlamanın biçimsel, dilsel/dilbilgisel açıdan bağıntılı kılınmasıdır (Keçik ve Subaşı, 2001: 11)’.

‘Günümüz metin çalışmaları metinsellik özellikleri üzerinde yoğunlaşmaktadır (Ögeyik, 2008: 11)’. De Beaugrande ve Dressler (1981), bir dilsel ürünün metin olabilmesi için gerekli özellikleri yedi başlıkta toplamıştır. Bunlar: bağdaşıklık, tutarlılık, amaçlılık, kabul edilebilirlik, bilgilendiricilik ve metinlerarasılık. Araştırmada yoğunlaşılan odak nokta düşünülerek grupların oluşturdukları ürünler, metinsellik ölçütlerinden sadece 2’si (bağdaşıklık ve tutarlılık) çerçevesinde betimleme ve çözümlenmelerle incelenmeye çalışılmıştır.

Metin İncelemede Ölçütler

Dilbilimsel yönden ve metin kuramları açısından metni çözümlemede farklı yapılardan söz edilir (Günay, 2007: 67-68). İnceleme çerçevesinde bu yapılardan ikisi çözümlemede ölçüt olarak belirlenmiştir:

a. Küçük Yapı (fr. *microstructure*): Tümceler arası düzenlemeyi ilgilendirir. Bağıntı, yineleme, artgönderim ve öngönderimler, eksiltili yapı, eylem zamanı, tümceler arası bağıntı öğeleri, metnin belirticileri, çıkarsamalar vb. durumlar, metnin küçük yapısına yönelik incelemelerde ele alınır.

b. Büyük Yapı (fr. macrostructure): Değişik boyuttaki metin birimlerinin düzenlenmesi ile ilgilidir. Paragraf, bölüm gibi metnin temel bölümleri ya da tutarlılık gibi metin iç genel anlamsal yapının incelenmesi büyük yapı ile ilgili bir betimlemedir.

Bu çalışmada, Türkçe öğretmeni adaylarının *Yazma Eğitimi* dersinde gruplar oluşturularak süreçli yazma yaklaşımıyla oluşturdukları metinler, yukarıda kısa açıklamaları verilen metin çözümleme yapıları ve metinsellik ölçütleri çerçevesinde incelenmiştir. Bu kapsamda incelenen metinlerin *bağdaşıklık* açısından ele alınarak betimlenmesi (*Küçük Yapı*) ve *tutarlılık* açısından ele alınarak çözümlenmesi (*Büyük Yapı*) yapılmaya çalışılmıştır.

'Dilsel açıdan metin, birbirini izleyen, sıralı ve anlamlı bütünlükler oluşturan tümceler dizisidir. Bu diziliş rastlantısal bir durum değildir, aksine yazar tarafından bilinçli olarak belli bir mantık sırasına göre, dilbilgisel ulamlara ve metnin işleyişine göre yapılmıştır. Dilsel bir birimin metin olup olmadığı tutarlılık ve bağdaşıklık ölçütleriyle anlaşılır. Bir tümcenin doğru ya da yanlış olması dilbilgisellik ölçüsünde değerlendirilir. Bir tümceler grubunun da metin olup olmadığı ya da metinsel özellik taşıyıp taşımadığı tutarlılık ve bağdaşıklık öğelerine göre değerlendirilir (Günay, 2007: 44-45)'. Tümceler dilbilgisel açıdan uygunluğu ya da bu uygunluğun olmayışı dil bilgisi kurallarına göre nasıl saptanabiliyorsa, metinler de metin olmayan tümce dizilerinden, *metin dilbilimi* çalışmaları sonucunda ortaya çıkan ölçütler yardımıyla ayırt edilebilmektedir. Bir metnin üretilme amacına uygun olması ve kendisi aracılığıyla aktarılmak istenen iletinin doğru bir biçimde kavranabilmesi için sahip olması gereken temel ölçütlerin başında *bağdaşıklık* ve *tutarlılık* gelir (Onursal, 2003: 123-127)'.
'Charolles, 'bir metnin *bağdaşıklık* ve *tutarlılık* özelliklerini gösterebilmesi için dört kurala uyulması gerektiğinden söz eder. Bunlar, *yineleme*, *ilerleme*, *çelişkin olmama* ve *bağıntılılıktır* (akt.: Onursal, 2003: 127)'.
Bağdaşıklık

Bağdaşıklık

'*Bağdaşıklık*, bir metnin uyumlu olabilmesi için, kendisini oluşturan çeşitli bölümlerin bir dilsel bütünlük sağlayacak biçimde birbirlerine bağlanmalarını ifade etmektedir. Metnin uyumluluğunu sağlayan dilsel öğeler, hem bölümlerin kendi içlerinde, hem de bölümler arasında dilbilgisel, sözdizimsel, anlamsal ve mantıksal bağlantılar kurulmasına yardımcı olurlar. *Bağdaşıklık* sağlayan dilsel öğeler metnin bir anlam bütünlüğü olarak algılanmasını, yani metin içinde bir yerdeşlik oluşturulmasını sağlar. Bu öğeler arasında, eylemlerin zaman uyumlarını, göstergenin dizilişlerini, *artgönderimleri*, *öngönderimleri* ve *bağılantı öğelerini* sayabiliriz (Onursal, 2003: 128-129)'. 'Metin kavramının içerdiği bütünlüğü biçimsel olarak kanıtlayışı açısından bağdaşıklık, metinselliğin temel ölçütü sayılmakta; bir metindeki yüzeysel bileşenlerin dilbilgisel biçim ve koşullara göre bir diğerine bağlı oluşu yanı yapı öğelerinin birbirine bağıntılı olması metinde bağdaşıklık ölçütünün önemini ortaya koymaktadır (İşeri, 2010: 94)'.
Tutarlılık

Tutarlılık

'Metinlerin biçimsel ve anlamsal bütünlüğünü oluşturan *bağdaşıklık* ve *tutarlılık*, hem yaratma hem de anlamlandırma aşamasında önemli rol oynar. Bu iki ölçüt birbirine bağlı ve iç içedir. Metin içinde her ne kadar birbirlerini bütünlükler de bağdaşıklık ve tutarlılık olguları düzey açısından birbirinden farklıdır. *Bağdaşıklık* metnin yüzeyinde, dilsel öğeler aracılığıyla görülebildiği halde, *tutarlılık* derin yapıda oluşan anlamlar arasındaki mantıksal bağlantıdır ve tutarlılığı gösteren belirli dilsel öğeler bulunmamaktadır (Onursal, 2003: 134-138)'. Tutarlılığa bağlı olarak bir metin bütün yanları ve birbiriyle tutarlı olan dizgesel bir biçimin düzenlenişi olarak değerlendirilir. Tutarlılık (fr. *coherence*), bağdaşıklık (fr. *cohesion*) kavramı üzerine geliştirilebilecek bir betimlemedir.

Bağıntısal olarak ele alınan bir metinde tutarlılık ortaya konulabilir. Bir metni bağıntı açısından incelemek, onun cümlelerinin ve paragraflarının sıralanışı ve çizgiselliğini ortaya koymak demektir. Cümlelerin sıralanışını ve aralarındaki ilişkileri ele almak, bağıntısal bir inceleme; genel olarak metnin bütünlüğünü ele almak ise tutarlılıkla ilgili bir değerlendirmedir (Günay, 2007: 116).

ARAŞTIRMANIN AMACI VE KAPSAMI

Öğrencilerin temel dil becerilerini etkin bir şekilde kazanıp kullanmasında ailelerin bilinçli davranmasının önemi kadar amaçlı ve sistemli eğitimin verildiği ilkökul ve ortaokul dönemlerinin de önemi büyüktür. İlkokul ve ortaokul dönemlerinde öğrencilere kazandırılan temel dil becerileri, daha üst düzeydeki eğitim dönemlerinde verilecek eğitime temel teşkil ettiğinden büyük bir önem taşımaktadır. Öğretmenlerin okul ve sınıflarda verdikleri dil eğitimi, öğrencilerin dili etkin kullanabilmelerinde önemlidir. Öğretmenlerin, öğrenme ve öğretme sürecinde takip ettikleri yaklaşım, yöntem ve teknikler hedef kitlelerinin temel dil becerilerini etkin kullanıp kullanamamalarında belirleyici bir rol oynamaktadır. Aldıkları meslek öncesi eğitimle öğrencilere dil becerilerini kazandırmada öğretmen adaylarının donanımları, takip edecekleri yaklaşım ve yöntemler konusunda yeterli bilgi birikimine sahip olmaları gerekmektedir. Aday öğretmenlerin mesleklerini yürütecek temel bilgi ve becerileri kapsayan pedagojik yeterlikle meslek hayatlarına başlamaları önem taşımaktadır. Bu çalışmada, yazma becerisinin geliştirilmesinde öğretmen adaylarının farklı yaklaşım ve yöntemleri uygulamalarını içeren süreç temelli yazma yaklaşımının grup çalışması tekniğiyle uygulanabilirliği ve verimliliği araştırılmaktadır.

Bu gün ilkökuldan üniversiteye kadar tüm eğitim kademelerinde öğrencilerin her hangi bir konuda duygu, düşünce, hayal, izlenim veya tasarılarını dile getirirken zorlandıkları, kendilerini sözlü ve yazılı olarak ifade etmede güçlük çektikleri görülmektedir. Bu sorunun temelinde öğrencilerin topluluk karşısında konuşabilme; duygu, düşünce ve tasarılarını yerli yerince ifade edebilme konusunda yeterli bir inanca sahip olmamalarından kaynaklanmaktadır. Daha da önemlisi bireyler özellikle de yazılı anlatımla kendini ifade etme konusunda olumsuz bir tutuma sahiptirler. Bu durum ilkökul ve ortaokul dönemlerinde verilen yazma eğitimi çalışmalarıyla öğrencilere yazma becerisinin kazandırılmaması ve onlarda yazabileceklerine dair bir inancın geliştirilememesinden kaynaklanmaktadır. Özellikle Türkçe öğretmenleri yürüttüğü ders etkinlikleri içerisinde takip ettikleri yöntem ve tekniklerle öğrencilerin yazma yeteneklerini kullanarak yazmaya karşı olumlu bir inanç geliştirebilirler. Bu çalışmada Türkçe öğretmeni adaylarının ileriki meslek yaşamlarında verecekleri yazma eğitimi sırasında kullanabilecekleri süreç temelli yazma etkinliklerini grup çalışması ile işe koştuklarında metin oluşturma ve oluşturulan metinlerin niteliklerinin nasıl olacağını görünümünü ortaya koymak amacıyla yürütülmüştür. Bu amaçla öğrencilerde yazmaya karşı görülen olumsuz tutum yerine yazabileceklerine dair olumlu bir inancın geliştirilmesindeki işlevine işaret edilmiştir. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Araştırma Soruları

1. Yazma becerisinin kazandırılıp geliştirilmesinde süreç temelli yazma yaklaşımının grup çalışması tekniğiyle uygulanabilirliği ve verimliliği ne durumdadır?
2. Türkçe öğretmeni adaylarının yazma becerisinin geliştirilmesi amacıyla gerçekleştirilen yazma çalışmalarında farklı yaklaşım ve yöntemleri kullanma durumları nasıldır?
3. Öğretmen adaylarının yazılı anlatım becerileri ile oluşturdukları metinlerin, metinsellik ölçütleri açısından nitelikleri nasıldır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada, nitel araştırma yaklaşımıyla doküman inceleme yöntemi ve üzerinde çalışılan çalışma materyali/dokümanlarının incelenmesine dayanan tarama tekniği kullanılmıştır. 'Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2005, 187)'. Bu çerçevede Türkçe öğretmeni adaylarının aldıkları *Yazma Eğitimi* dersinde süreç temelli yazma yaklaşımının grup çalışması tekniğiyle oluşturdukları metinler, çözümleme ve yorumlamalarla betimlenerek hem tercih edilen yaklaşım ve yöntemin uygulanabilirliğine bakılmış hem de ortaya çıkan ürünlerin niteliklerinden hareketle öğretmen adaylarının yazılı anlatım becerileri hakkında kanaat oluşturulmaya çalışılmıştır.

Çalışma Grubu ve Çalışma Dokümanı

Bu araştırmanın çalışma evrenini 2010-2011 eğitim yılında Eğitim Fakültesi Türkçe öğretmenliği bölümü 3. Sınıf Yazma Eğitimi dersini alan öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışma evrenindeki öğrencilerden gönüllülük esasına dayalı olarak oluşturulan gruplardan amaçlı örnekleme yoluyla belirlenen ve 5-7 kişiden oluşan 4 grup araştırmanın çalışma grubu olarak belirlenmiştir.

Sınırlılık

Bu araştırma, 2010-2011 öğretim yılı Türkçe öğretmenliği üçüncü sınıf öğrencileri; anlatma beceri alanından yazma becerisi; gönüllülük esasına dayalı olarak oluşturulan gruplardan 4 grup ve bu grupların oluşturduğu 4 metin çalışması ile sınırlı tutulmuştur.

Süreç ve İşlem Basamakları

'Yazma eğitimi, amaçlı bir eğitim etkinliğidir. Konu seçiminden ortaya konulan çalışmaların değerlendirilmesine kadar öğrencilerin etkin olduğu, öğretmenin rehberlik rolünü üstlendiği dinamik bir süreci gerektirir (Göçer, 2010: 273)'. Eğitim fakültesi Türkçe öğretmenliği I. ve II. öğretim 3. sınıf öğrencilerinin aldıkları *Anlatma Teknikleri II: Yazma Eğitimi* dersinde diğer çalışmalara paralel olarak süreç temelli yazma yaklaşımıyla yazma etkinliği planlanmıştır. Planlamada ürünlerin oluşturulması, değerlendirilmesi ve yazma sonrası yapılacak etkinliklerle ilgili olarak *yazma süreci aşamaları* göz önünde bulundurulmuştur. Her hafta belli bir süre ayırmak suretiyle süreçte yayılarak grup çalışması tekniğiyle uygulanması planlanmıştır. Çalışmalara başlamadan önce sınıflara yapılacak çalışma ile ilgili ön bilgiler verilmiş ve gruplar oluşturulmuştur. Gruplara süreç temelli yazma modeli ile ilgili bilgiler verilmiş, hazırlanan plan çerçevesinde yapılacak çalışmalar aşama aşama hatırlatılmıştır. Öğrencilere grupların konularını belirlemesinden oluşturdukları metinleri paylaşmalarına kadar geçen süreçte yapmaları gereken çalışmaları içeren *Yazma Süreci Aşamaları* hakkında gerekli bilgiler verilmiş ve gruplar kendilerine verilen yönergeler doğrultusunda çalışmalarına başlamışlardır. Yazma sürecinin aşamalarıyla ilgili olmak üzere her hafta grupların çalışmaları hakkında bilgiler alınıp durum değerlendirmesi yapılarak dönütler verilmiştir. Değerlendirmede o aşamaya kadar yapılan çalışmalar ile bundan sonra yapılması gereken çalışmalarla ilgili açıklama ve yönlendirmede bulunulmuştur. Her grup verilen yönergeler doğrultusunda çalışmalarını yürütmüş ve süreç sonunda ürünlerini tamamlamışlardır.

Yazma süreci tamamlandıktan sonra grupların oluşturdukları metinler arasından amaçlı örnekleme yoluyla belirlenen 4 grubun çalışması incelenmek üzere seçilerek alınmıştır. Seçilen çalışmalar De Beaugrande ve Dressler'in (1981), bir dilsel ürünün metin olabilmesi için gerekli gördüğü metinsellik ölçütlerinden bağdaşıklık ve tutarlılık bağlamında incelenmiştir. Öğrenci çalışmaları belirtilen metinsellik ölçütleri çerçevesinde

özellikle küçük ve büyük yapı bakımından çözümlenerek değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmalar Günay'ın (2007: 67) üzerinde durduğu 'metnin anlam oluşumunu ortaya koyma, anlatsal yapı, olayların ve durumların art arda gelme biçimleri, bağıntı, yineleme, artgönderim ve öngönderimler, eksilteli yapı, eylem zamanı, tümceler arası bağıntı öğeleri, metnin belirticileri, çıkarsamalar gibi tümceler arası düzenleme durumları ve oluşturulan metnin mantıksal düzlemlerindeki genel görünümüleri' çerçevesinde incelenmiştir. Grup çalışması tekniği ve süreçli yazma yaklaşımıyla yürütülen bu çalışmalarda ortaya konulan ürünlerin incelenmesi sonrasında değerlendirmeler yapılarak gerekli düzeltme ve geribildirimlerde bulunulmuştur.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde öğrencilerin ortaya koydukları yetizleme çalışmaları, metinsellik ölçütlerinden bağıdaşıklık açısından ele alınarak betimlenmesi (*Küçük Yapı*) ve tutarlılık açısından ele alınarak çözümlenmesi (*Büyük Yapı*) yapılmaya çalışılmıştır. İnceleme sırasında öğrenci çalışmalarından yapılan alıntılar sonuna; metnin sırası, metindeki paragrafın numarası ve o paragrafta kaçınıcı cümlede yer aldığını belirten cümle numarasını gösteren kodlamaya başvurulmuştur (1 - 2 / 11 = Birinci Metin: Gecenin Çağrışımı - ikinci Paragraf / 11. cümle).

Küçük Yapı ve Metnin Betimlenmesi

Bağdaşıklık: Metindeki kelime ve cümlelerin bir silsile hâlinde birbirlerine bağlanma durumlarını ele alır. Bağdaşıklık, metnin yüzeysel yapısındaki dil bilgisel ilişkiler yoluyla oluşan bağlantılarla ortaya çıkar (Coşkun, 2009: 234).

Tümceler Arası Bağıntı Öğeleri

Artgönderim unsurları **Sözcüksel artgönderim**

"... davetiye çıkarmaktadır. (3-5/4)" "sebeup olmak, zemin hazırlamak" anlamında kullanılan sözcüksel bir artgönderim yapılmıştır.

Değiştirim yoluyla artgönderim

"... Kanuni'nin mola verdiği sırada Hıristiyan köylü huzuruna geldi ve: - Sultanımız! ..." dedi (2-23/1)" Cümle başındaki 'Kanuni' sözcüğünü takip eden bölümde 'Sultanımız' sözcüğü kullanılarak değiştirim yoluyla bir artgönderim yapılmıştır.

"Sığınacak bir yer aratır ve *onda* açarsın ellerini semaya (1-3/3)" cümlede yer alan '*onda*' sözcüğü, aynı cümlenin başında yer alan "sığınacak bir yer" için kullanılan bir artgönderimdir.

İncelenen yetizleme çalışmalarında yapılan diğer artgönderimler şunlardır:

"...bu yöntem... (2-2/21)" ← "...ilk önce okumayı sevdirmeye sonra okunanlarla ilgili düşünceleri rahatça ifade etme... (2-2/19)".

"...her ay para toplayarak alınan kitapları dönüşümlü olarak okuma... (3-1/8)" ← "...bu değişim... (3-1/9)".

"... tutunmayı sağlayamayacaktır (3-7/6). Bununla birlikte beş yıl dolmadan önce derinliği güvenli seviyenin altına düşen lastikler de değiştirilmelidir (3-7/7)". "Bundan dolayı" sebep ifadesi yerine "bununla birlikte" söz grubu kullanılarak değiştirim yoluyla gönderim yapılmıştır.

Adil kullanımı ile artgönderim

Adil kullanımı ile yapılan artgönderim en fazla yapılan artgönderim türüdür. İncelenen çalışmalarda adil kullanımı ile yapılan çok sayıda artgönderim bulunmaktadır. Örneğin; "... Kanuni, askeri buldurup *seferden men etti*. *Buna* hayret eden köylüye şu cevabı verdi. (2-23/2-3)" ilk cümlede geçen *seferden men et-* sözü takip eden cümlenin başında bulunan *Bu* işaret zamiriyle yapılan bir artgönderimdir. "... kimseye söylemeye cesaret

edemediğiniz sırları *geceyle* paylaşırsınız. O da size sessizliğiyle cevap verir... (1-4/1-2)"
Cümlede 'o' adılı 'gece' sözcüğünün bir artgönderimidir.

"...Muhibbî mahlasıyla söylediği, Halk içinde bir nesne yok devlet gibi; Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi. (2-20/3)." beyiti ile akıllara kazınmıştır. Güzelliğinin yanı sıra onu Kanununin söylemiş olması değerini artırmıştır. 'onu' adılı beyite yapılan bir artgönderimdir.

Adıl kullanımı ile yapılan diğer artgönderimler de şunlardır:

"... birçok zalim kralın zulmü *altında inleyenleri* kurtararak *onlara* ... (2-21/6)"

"...üzerinden bir kuvvet geçer (3-6/4)" ← "...bu da... (3-6/5)".

"...fren hidroliği... (3-6/2)" ← "...bu sıvının... (3-6/5)".

"...anne sevgisi, vatan sevgisi, evlat sevgisi... (4-2/1)" ← "...bunların... (4-2/2)".

"...ilahi sevgiyi hissedenenler... (4-7/1)" ← "Onlar... (4-7/2)".

"...Leyla'yı değil *onu* yaradanı seviyordu, *ona* aşığı... (4-9/2_{a, b})" ← "onu ve ona adlarını ile Leyla ve Yaradan kelimelerine bir gönderim yapılmıştır.

"...Leyla'nın sevgisi... (4-9/1)" ← "...o ateş... (4-9/4)".

"...annelerin... (4-12/1)" ← "...onların... (4-12/2)".

"...evlatları... (4-14/1)" ← "...onlar... (4-14/1)".

Öngönderim unsurları

"...bir ateş... (4-9/4)" → "...Allah aşkı... (4-9/4)".

Eksilteli yapılar

"Sonuç olarak Kanuni Sultan Süleyman 46 yıllık hükümdarlığında Osmanlı Devleti'nde yer alan Sokullular, Turgut Reisler, Bakiler, Sinanlar... (2-15/3)." "Sevginin bu kadar derin anlamı varsa elbette onun birçok boyutu da vardır: anne sevgisi, evlat sevgisi, vatan sevgisi... (4-2/1)." "Onca hayat, onca emek, onca çile... (4-11/3)."

Sezdirimler ve çıkarsamalar

"Kanuni Sultan Süleyman seferlerini ağırlıklı olarak Batı'ya düzenlemiştir. Bunun sebebi de babasının ani vefatı ile gerçekleştirilemeyen fütuhatı babasından adeta bir vasiyet, bir emanet olarak görmesidir (2-3/2)." Kanuni Sultan Süleyman'ın seferlerini temel amacının babasından kalan 'bir vasiyet', 'bir emanet' olarak görülmekte ve 'adeta' sözcüğü kullanılarak çıkarımda bulunulmakta, bir tespit yapılmaktadır.

"İşte Allah yolunda bir kuş misali çırpınanlardan biri de hiç şüphesiz Mecnun'dur (4-8/1)." Leyla ile Mecnun'u bilmeyen yoktur elbet (4-8/2)." Yazar cümlelerinde '... misali', 'hiç şüphesiz', 'elbet' sözcüklerini kullanarak okur zihninde belli şeyleri çağrıştırmaya, bazı fikirleri sezdirmeye çalışmaktadır.

Dilbilgisel eylem zamanları

İncelenen metinlerde hem hareket (devinim) hem de durum bildiren basit (yalın) ve bileşik zamanlı eylemler kullanılmıştır. Kullanılan eylemlerin çoğunlukla haber (bildirme) kipinde olduğu görülmüştür. İncelenen metinlerin bilgilendirici metin niteliği taşıyan makale, deneme, biyografi ve fıkra türlerinde olduğu için geniş zamanlı eylemler sıklıkla kullanılmıştır. Örneğin, "Dürülüp bükülüp rafa konulan düşünceler o an raflardan alınır, üzerinde uzun uzun düşünülür (1-3/7)."; "... padişahıdır (2-14/2)"; "... alçak gönüllülük anlamına gelir (2-17/14)"; "... onların içlerine huzur dolar (4-7/3)"; "... insanlar sevgiyle yaşarlar (4-2/3)..." Ayrıca, süreklilik, yeterlik birleşik fiilleri gibi kurallı birleşik fiillerin bildirme ve istek kiplerinde farklı kullanımları bulunmaktadır. Örneğin; "Duygular sessiz çığlıklarını gece yeryüzüne salıverirler (1-4/1) = 'e ver-'; "... anne sevgisinin ne kadar yakınından geçebilir (4-11/6) = 'e bil-'..."

"-e dur- (1-2/9)" "-e bil- (2-2/12)"

Bunun yanında çok az da olsa "...yapsın (3-2/48)", "...olsun (3-2/50)", "...yetiştirelim (3-2/49)" vb. kullanımlarda görülebileceği gibi emir ve istek anlamı veren dilek kiplerinin kullanıldığı da görülmüştür.

Açıklama ifadeleri

"Kanuni Sultan Süleyman seferlerini ağırlıklı olarak Batı'ya düzenlemiştir. *Bunun sebebi de* babasının ani vefatı ile... (2-3/2)". Kanuni Sultan Süleyman seferlerini ağırlıklı olarak Batı'ya düzenlemesini açıklarken 'Bunun sebebi de' ifadesi kullanılmıştır.

"Onca hayat, onca emek, onca çile... (4-11/3)". Aynı kelimenin tekrar tekrar kullanımı ile açıklama yapıp anlam kuvvetlendirilmeye çalışılmıştır.

"İşte Allah yolunda bir kuş misali çırpınanlardan biri de hiç şüphesiz Mecnun'dur (4-8/1)". Yazar yapacağı açıklamaya 'işte' sözcüğü ile başlamıştır.

"Ayrıca, ... (2-14/2)", "Sonuç olarak, ... (2-15/2)", "Bu yüzden, ... (2-16/21)", "Çünkü, ... (2-16/23; 2-18/3; 3-7/5)", "Sanki, ... (2-22/2)", "Hatta, ... (2-22/6)", "Yaklaşık, ... (3-2/1)", "Bunları örneklendirecek olursak, ... (3-4/2)", "Görüldüğü gibi, ... (3-4/1)". İncelenen çalışmalarda 'zaten, çünkü, daha doğrusu, mesela, aslında, yani...' vb. sözcükler kullanılarak açıklamalar yapılmıştır.

Geçiş ifadesi

"... dedi. Bunun üzerine Kanuni, askeri buldurup seferden men etti (2-23/1-2)"

"Hikaye bu ya ... (4-10/1)", "Sevgi bu ... (4-11/1)", "Unutmayalım ki ... (4-19/1)", "...nihayetinde ... (3-6/1)", "İşte ... (4-4/1; 4-5/4)", "Peki ... (4-5/1)", "Öyle bir an geldi ki ... (4-9/1)", "Böylece Mecnun onu yakıp kavuran Leyla'dan kurtulmuştu... (4-9/4)". İncelenen çalışmalarda bu ifadelerin çoğunluğunun yeni paragraf başında kullanılarak geçiş yapılmıştır. Birkaç yerde ise soruya bağlama tekniğiyle geçiş ifadesi oluşturulmuştur: "Hangi anne istemez ki evladı büyüyüp güzel yarınlarla ulaşsın? (4-16/1)"; "Peki ya babalarımız? (4-17/1)"; "Sevgi bu ya hiç biter mi böyle? (4-11/1)"...

Amaç ifadesi

"...Yusuf'una ulaşmak için... (4-17/5a)", "...yaşadığını bilmek için... (4-17/5b)", "...aydınlık bir geleceğe ulaşması için... (4-18/2)". Örneklerde de görüldüğü gibi en çok kullanılan amaç ifadeleri "...-mak için...", "...-mek için", "...-dığı için...", "...-ması için..." yapılarıyla sağlanmıştır.

Karşılık

İncelenen metinlerde karşılık işlevi gören unsurlar şunlardır: "... bir gün var bir gün yok (1-5/4)", "Halbuki Alman imparatoru Şarlken Avrupa'ya hâkim olmak istiyordu (2-9/5)", "Aruza hakim olmasına karşılık bazen vezni bulamamakta... (2-18/1)", "Ehliye ülkemizde her ne kadar araç kullanmanın... (3-4/3)", "Fakat ... (2-9/5)", "Ancak ... (3-6/7)"... İncelenen metinlerde karşılık anlamı katmak için yukarıda gösterilen yapıların yanında 'ama, oysa, -e rağmen vb. karşılık unsurlarının kullanıldığı görülmüştür.

Benzetme

"...bir kuş misali... (4-8/1)", "Hayaller gece ata binen süvari misali alır götürür insanı (1-5/2)",

Sebep ve Sonuç

"... başka erkek kardeşi olmadığı için tahta geçişi kolay olmuştur. (2-2/5)". "... Bu yüzden Hürrem Sultan ile Mahi Devran Sultan arasında sık sık didişmeler yaşanmıştır (2-16/21)". "... Hürrem Sultan Bu sayede Mahi Devran Sultan'ın elini kolunu kırmış... (2-16/24)". "... Leyla'dan soğutuyordu (4-9/3). Böylece Mecnun onu yakıp kavuran Leyla'dan kurtulmuştu... (4-9/4)". "... ve en nihayetinde gözler dolar (4-12/6)". "... uğraşacak vakit bulunmaması gibi sebeplerden dolayı devrinde ikinci sınıf bir şair olarak... (2-18/2)".

Metinlerde kullanılan sebep ve sonuç bildiren yapılar arasında "-dığı için, -den dolayı, -mek için" en fazla kullanılanlardır.

Şart

“Eğer o asker parayı bağlamamış olsaydı... (2-23/4)”. ‘Eğer’ sözcüğü ve -se/-sa eki, şart anlamı katmak için metinlerde kullanılan yapılar arasındadır.

Karşılaştırma

“Kanuni devri Türk hâkimiyetinin doruk noktasına ulaştığı bir devir oldu (2-1/5: ‘doruk noktası’ tabiri ile *Kanuni devri – diğer padişahların dönemleri karşılaştırılmaktadır*).”, “...benzeri görülmemiş bir terbiye ve tahsil... (2-1/7).”, “... Edirne’de dünya tarihinin en büyük medeniyetini... (2-15/4: *Dünya medeniyetleri - Osmanlı Medeniyeti*).”, “...en fazla şiir yazan padişah... (2-17/1).”, “Muhibbi en fazla şiir yazan Osmanlı padişahıdır (2-21/1).”, “... Zati’den sonra en çok gazel yazma rekoru... (2-21/2).”, “trafik kazalarının en önemli etmeni insanlardır (3-3/1).”, “Türkiye’deki kaza oranlarını Avrupa ile kıyaslayacak olursak... (3-9/1).”, “Hiç kimse onlar gibi sevemez ve hiç kimseye onlar kadar yakışmaz sevmek (4-11/5a,b).”

Birlik

“...sadece... yoktur (2-2/1). Bunun yanında... (2-2/2).”, “...hayat ebedi değil ki, gece kurulan hayaller ebedi olsun (1-5/5)”, “...sadece zeki bir yönetici, adil bir hükümdar olması yoktur (2-9/1). Bunun yanında ileri görüşlü bir devlet adamı olması da... (2-9/2)”, “Kanuni memleketin birçok yerinde olduğu gibi İstanbul’un da imarına önem veren bir padişahı (2-12/1)”, “O sadece İstanbul’u bir kandil gibi ıştırmamış, aynı zamanda bunu yurdun her bir yanına yaymıştır (2-13/1)”, “...diği gibi, bunun yanında... (2-13/2)”, “Kanuni yalnız başarılı seferlerle değil sosyal alanlarda yaptığı çalışmalarla da ... (2-15/1)”, “...hem Kanuni’yi kendine âşık etmiş hem de... (2-16/23)”, “... siyasi ve ekonomik alanda olduğu gibi kültür ve sanat alanında da... (2-17/3)”, “... onun hem kültür hem de kelime... (2-19/6)”, “...gerek sanatkâr ve şairlere gösterdiği ilgi gerekse... (2-20/1)”, “...gerek otobanlarda gerek caddelerde... (3-5/6)”, “...ister ... ister... (4-19/2)”. Metinlerde “...sadece... değil, aynı zamanda...”, “...hem ... hem...”, “...gerek ... gerek...” gibi farklı birlik ifade eden yapılar kullanılmıştır. Bu yapıların en fazla 2. grubun metninde çok yaygın kullanıldığı görülmüştür.

Zaman

“Ülkemizde her gün yaklaşık 600, her saat 27 trafik kazası oluyor (3-2/1)”, “...ortalama her yıl... (3-2/2)”, “Artık Mecnun Leyla’yı değil, onu yaradanı seviyordu... (4-9/2)”, “Ama artık... (4-9/4)”, “...gerçeklerle yüzleşmeden kaçılmayan zaman dilimidir gece (1-1/1)”, “...ilham perileri o sihirli sözcükleri hep gece fısıldar şairlerin kulaklarına (1-3/6)”, “...gecenin karanlığında gelir oturur yüreğimizin behçesine (1-3/1)”, “Gece, edebinden bir örtü gibi kapatır tüm günahları (1-3/5)”, “...deli oldu artık... (4-10/2)”. vb. incelenen metinlerde zaman anlamı katmak için kullanılan yapılar arasındadır.

Süreklilik/Katkı

“...ilham perileri o sihirli sözcükleri hep gece fısıldar şairlerin kulaklarına (1-3/6)”, “Leyla’nın kaşını, gözünü, saçlarını sayıkladı durdu hep (4-8/6)”, “Yandıkça rahatladı... (4-40/2)”,

Yukarıdaki cümlelerdeki ‘hep’, ‘yandıkça’ sözcükleri metne süreklilik anlamı katmaktadır. *İncelenen metinlerinin sözcük seçimi, söz dizimi, paragraf düzeni, yazım, noktalama ve dil bilgisi kurallarına uygunluk vb. açılardan değerlendirilmesi*

Bir yazının yaratıcı yazı olabilmesi için sahip olması gereken nitelikleri şu şekilde sıralanmıştır (Spandel (2005) ve Tompkins’ten (2006) akt. Temizkan, 2010: 628-629): fikirler, organizasyon, üslup, sözcük seçimi, akıcı cümle ve mekanik özellik (noktalama ve dil bilgisi kurallarının doğru kullanımı).

Yazım, noktalama ve dil bilgisi kurallarına uygunluk

İncelenen metinlere yazım, noktalama ve dil bilgisi kurallarına uygunluk açısından bakıldığında bir metin dışında önemli bir eksiklik görülmemiştir. Yalnız 3 nolu bilgi verici metin türündeki 'Trafik Kazalarına Dair' adlı makalede çok sayıda bağlaç olan 'de'nin yazımının hatalı olduğu görülmüştür. Metinlerde görülen yanlışlıklardan birkaçı aşağıda sıralanmıştır.

"Emniyet kemeri takmamakta ... > ... takmamak da ... (3-4/8)", "Dikkatsizlikde ... > dikkatsizlik de ... (3-4/9)", "Diş derinliği derin olsa da > ... derin olsa da ... (3-7/6)", "Bunlar gibi aracın diğer unsurlarında > ... unsurları da ... (3-8/2)" sözcüklerde bağlaç olan 'de' önceki kelimeye bitişik yazılarak hata yapılmıştır. Dil bilgisi kurallarına göre, bağlaç olan 'de' ayrı yazılır ve benzeşme kuralı aranmaz. Bunların dışında incelenen metinlerde kayda değer dil bilgisi kurallarına uymayan kullanımlar bulunmamaktadır.

Büyük Yapı ve Metnin Çözümlemesi

Tutarlılık: Gutwinski (1976), tutarlılık kavramının daha çok cümleler ve paragraflar arasındaki ilişkiyle ilgili olduğunu belirtmiştir. Buna göre tutarlılık metnin derin yapısıyla ilgilidir (akt. Coşkun, 2007: 234). Tutarlılık, metin karşısında okura bir izlek oluşturmasını sağlayan bir özelliktir. Hem yazarı üretme aşamasında hem de okuru alımlama aşamalarında yönlendiren temel metinsellik ölçütüdür (Ögeyik, 2008: 18).

Bağdaşıklık, kendisini yalnızca metnin yüzeyinde somut bir biçimde gösterirken, *tutarlılık* olgusu soyut anlam düzeyinde incelenir. Bu nedenle, *tutarlılık* ilk bakışta metnin yüzeyinden algılanamaz, belli bir yorum süreci gerektirir. Bu olgu metinde yer alan eylem, durum ya da olayların, yani göndergelerin, alıcının sahip olduğu metin dışı dünya gerçeklerine ilişkin bilgiler doğrultusunda anlamlandırabileceği biçimde ortaya çıkmasına bağlıdır. Başka bir deyişle, metnin göndergelerin, alıcının dış dünya gerçekleriyle örtüşmesi gerekmektedir (Onursal, 2003: 134-135).

Aşağıda incelenen metinlerin izlek oluşturma, konu bütünlüğü, cümleler arası ilişkiler ve paragraflar arası anlam bütünlüğü vb. açılardan taşıdığı değer tutarlılık ölçütü çerçevesinde ele alınmakta; mantıksal düzlemdeki uyum ya da çelişkilere işaret edilmektedir.

Konu

Konu, üzerinde durulan, hakkında yazı yazma gereği duyulan şeydir (Binyazar ve Özdemir, 2006: 21). İncelenen metinler değerlendirildiğinde bir metin (3 nolu bilgi verici metin türündeki 'Trafik Kazalarına Dair' adlı makale) dışında içerik, konu bütünlüğü ve biçimsel yapı açısından gerekli niteliklere sahip olduğu görülmüştür. Belirtilen metinde aşırı bir şekilde düşünce tekrarı, konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacak örneklere, ilişkilendirmelere, özgün ve tutarlı anlatıma yer verilmemiş olması gibi durumlar açısından yeterli düzeyde niteliğe sahip olmadığı söylenebilir.

Başlık

Oluşturulan metinlere o metnin içeriğini tam olarak yansıtacak bir başlık koymak önemlidir. Başlık belirleme metin tamamlandıktan sonra metin içerisinden hareketle yapılır. Grupların oluşturdukları metinlerine yazının özünü verebilecek çarpıcı başlıklar koydukları görülmüştür. Başlıklar yazılan metnin türüne uygun ve metnin içeriğini yansıtmaktadır.

Plan

Yazıyı cümleler halinde anlatılan fikirler, bir bütünü oluşturacak şekilde uyumlu ve birbirleriyle çelişmeyen ve bütünün farklı yönlerini işleyen paragraflarla anlatılır. Paragraflar belli bir plan fikri çerçevesinde oluşturulmuş olması, aralarındaki uygun geçişlerle paragraflar arası düzenli bir akış ve anlam bütünlüğüne sahip olması gerekir. Hillocks,

iyi bir paragrafın konuyla ilişkili olması ve bu cümlelerin ilgili veriler ve çeşitli argümanlarla desteklenmesi gerektiğini (1987: 72) vurgulamaktadır.

Grup üyeleri tarafından ortaya konulan ürünün birlik ve bütünlük niteliğini kazanması için gruptaki her bireyin işlenen konu ile ilgili düşüncelerini ortaya koyma, ortaya konulan düşüncelerde gereksiz tekrarlara düşmemek için benzer olanları ayıklayıp kümelendirmeleri gerekmektedir. Öğrenci ürünleri fikir yazısı olduğu için düşünsel plan görmektedir. İncelenen metinler genel olarak duyguyu ifade etme ve özgün düşünce üretme (Buluş), tertip etme (belli bir plan çerçevesinde düzenleme) ve ifade etme (Anlatış) nitelikleri bakımından yeterli görülmüştür.

Sözcük Seçimi ve Kullanımı

İncelenen metinler sözcük seçimi ve kullanımı açısından gerekli nitelikleri taşıdığı görülmüştür. Aşağıda bu konu ile ilgili olarak metinlerden örnek cümleler verilmiştir. "Hastanenin o kasvetli odalarında yatan hastalar için bekleyiş... (1-2/1)." Cümlede geçen 'hastane, kasvetli oda, hasta ve bekleyiş' sözcüklerinin tercih edilmiş olması hem cümle kurgusu ve metin oluşturma hem de okurun anlam kurması/anlamlandırması açısından iyi bir zemin oluşturmaktadır.

Yazarlar kendi duygu ve düşüncelerini dile getirirken anlamı kuvvetlendirecek farklı kelimeler, ikilemeler, farklı cümle kurgusu hem söyleyişi canlı ve çarpıcı kılmakta hem de okur zihninde anlamın rahat bir şekilde kurulmasını sağlamaktadır. "... ilmek ilmek dokunan bir umut... (1-2/2)", "... ıssız çöllerde Leyla'yı bekleyen Mecnun için hasrettir gece (1-2/2)", "Sevgi, seveni sevilene bağlayan bir bağdır (4-2/2)", "... sevgisi usul usul gelir annemizin (4-13/1)", "Hangi anne istemez ki evladı güzel yarınlara ulaşsın (4-16/1)", "Ağlaya ağlaya dünyasını aydınlatan ışığından... (4-2/2)".

Söz Dizimi

İncelenen metinlerde (özellikle '1' kodlu metin) devrik cümle yapısının çok sık tercih edildiği görülmüştür. "...gerçeklerle yüzleşmeden kaçılmayan zaman dilimidir gece (1-1/1)", "Pişmanlıklar gecenin karanlığında gelir oturur yüreğimizin başköşesine (1-3/1)", "...ilham perileri o sihirli sözcükleri hep gece fısıldar şairlerin kulaklarına (1-3/6)" vb. cümleler devrik cümle yapısına örnek olarak gösterilebilir.

Metinler genellikle fiil cümlelerinden oluşmaktadır. Bunun yanında özellikle makale türündeki üçüncü metinde soru cümlelerinin özellikle de isim cümlelerinin çokluğu dikkat çekmektedir. Örneğin; "trafik kazalarının en önemli etmeni insanlardır (3-3/1).", "... gibi önemli dış etkenler vardır (3-5/1).", "... lastik dış derinliği ve zamandır (3-7/2)."...

Paragraf Düzeni ve İçeriği

Bir yazının satırbaşı ile başlayan ve kendi içinde bütünlük taşıyan her bölüme paragraf denir (Bilgin, 2006, 599). Bir paragrafta üç ayrı bölüm vardır: Giriş, gelişme ve sonuç. Her paragraf kendi içinde bir bütünlük taşır (Akbayır, 2006: 167). Giriş paragrafı bir anlamda yazının 'tanıtma paragrafı'dır. Gelişme paragrafları, giriş bölümünde ortaya konan ya da sezdirilen düşüncenin geliştirilmesi amacıyla kullanılır. Sonuç paragrafı ise, yazının başından beri ileri sürülen düşünceleri derleyip toparlayan bir paragraftır (Bilgin, 2006: 606).

İncelenen metinler metnin yapısı ve paragraf düzeni açısından bakıldığında; plan fikri (giriş, gelişme ve sonuç paragraflarının varlığı ve düzeni), anlatılmak istenen düşüncelerin açık ve anlaşılır bir şekilde ifade edilişi; içeriğin duruma uygunluğu; paragraflar arası anlam ve anlatım bütünlüğü; alıntı yapma, çıkarımda bulunma ve kişisel görüş ve yorumların yapılması, örneklendirme ve ilişkilendirmelerle zenginleştirilmiş içerik bakımlarından yeterli görülmüştür. Örneğin, "... ruhu engin denizlere kavuşmuş bir balık gibi huzurla... (4-10/2)", "... damlayan su misali saftır, temizdir... (4-13/2)"

cümlelerindeki benzetmeler; "... kimseye söylemeye cesaret edemediğiniz sırları geceyle paylaşırsınız. O da size sessizliğiyle cevap verir... (1-4/1-2)" cümlesindeki kişileştirme; "Hiç kimse onlar gibi sevemez ve hiç kimseye onlar kadar yakışmaz sevmek (4-11/5_{a,b}).” cümlesindeki karşılaştırmalar... paragraflardaki anlatıma canlılık katmıştır. Öğrenci ürünleri incelendiğinde plan fikri (giriş, gelişme ve sonuç paragraflarının varlığı ve düzeni), bakımından yeterli görülmüş olmasına karşın işlenen konunun farklı açılardan ele alınarak değerlendirilmede zayıf kaldığı, konu tek açıdan ele alınarak tüm paragraflarda benzer noktalara değinildiği görülmüştür. Özellikle 3 nolu bilgi verici metin türündeki *Trafik Kazalarına Dair* adlı makalenin tüm paragraflarında konu birbirine yakın boyutlarda ele alınmış, adeta benzer fikirler tekrarlanmıştır.

Tablo 2.1: İncelenen Metinlerin Metinsellik Ölçütleri: Bağdaşıklık ve Tutarlılık Bağlamında Yeterlilik Durumu

ÖLÇÜTLER			Metinsellik Ölçütleri	
			Bağdaşıklık	Tutarlılık
Metinler (Başlıkları/İşledikleri Konular) ve Türü				
1. Grup	1: <i>Gecenin Çağrışımı</i>	Bilgilendirici metin türü: <i>Deneme</i>	✓	✓
2. Grup	2: <i>Farklı Yönleriyle Kanuni Sultan Süleyman</i>	Bilgilendirici metin türü: <i>Biyografi</i>	✓	✓
3. Grup	3: <i>Trafik Kazalarına Dair</i>	Bilgilendirici metin türü: <i>Makale</i>	∅	~
4. Grup	4: <i>Yaşamın Başlangıcı</i>	Bilgilendirici metin türü: <i>Fıkra</i>	✓	✓

(✓ = Yeterli; ∅ = Yeterli Değil; ~ = Kısmen Yeterli)

Tablo 2. 2: İncelenen Metinlerin Metni Oluşturan Temel Öğeler / Yazma Süreci Bileşenleri Çerçevesinde Taşıdığı Nitelikler

Gruplar ve Metinler	I. Grup: Gecenin Çağrışımı	II. Grup: Farklı Yönleriyle Kanuni Sultan Süleyman	III. Grup: Trafik Kazalarına Dair	IV. Grup: Yaşamın Başlangıcı
Ölçütler: Metni Oluşturan Unsurlar				
Konu / Tema-İzlek: Üzerinde durulan, hakkında yazı yazılan şey. Yazıda işlenen, üzerinde durulan şeyin belirgin duygu veya düşüncelerle öne çıkarılan boyutu.	Yalnızlık	Kanuni Sultan Süleyman'ın yaşamından önemli kesitler	Trafik kazalarının sebepleri ve sonuçları	Yaşamda sevginin yeri ve önemi
Mesaj-İleti-Tez / Hedef Kitle (Okuyucular)	Gecenin sessizliğinin bireyde oluşturduğu duygusal ve düşünsel yoğunluğun etkileri.	Kanuni Sultan Süleyman'ın sosyal ve siyasi alandaki çalışmalarını hedef kitleye tanıtmak.	Sürücülerin trafik kazalarına neden olacak davranışlarına dikkat etmeleri.	Sevgisiz yaşam olmaz.

Üslup/Biçem ya da Söylem: Sözcük Seçimi: Sözcük türleri, deyimler... Cümle kurgusu, sözcük seçimi vb. tercihlerle anlatımın canlı ve ilginç hale getirilerek belli bir düzen ve akışkanlık içerisinde verme biçimi. Söz Dizimi: Tüme yapısı, tümcelerinin birbiriyle bağlantısı, biçimsel tercih vb. nitelikler. İçerik: Açıklık, özgünlük, tutarlılık vb. özellikler	Sözcük seçimi ve cümle kurgusu çok iyi. Cümleler ve tercih edilen sözcükler okurda duygu ve düşünce yoğunluğu oluşturacak niteliğe sahip.	Sözcük seçimi ve cümle kurgusu çok iyi. Anlatılanlar dönemin sosyal durumu ve siyasi olayları eşliğinde uygun sözcük seçimim ve cümle kurgusu içerisinde verilmiştir.	Sözcük seçimi ve cümle kurgusu açısından yetersiz ve gereksiz tekrarlar bulunmaktadır.	Anlatımı, sözcük seçimi ve cümle kurgusu çok iyi. Cümleler ve tercih edilen sözcükler okurda duygu ve düşünce yoğunluğu oluşturacak niteliğe sahip.
Plan; Başlık: Yazının içeriğiyle ilgili ipucu veren ve okurun zihninde imgeler oluşturan unsur. Metin Düzeni: Paragraflar, bağıntılılık ve bağdaşıklık durumları. Yazıyı oluşturan unsurların belli bir düzen içerisinde sunulması.	Metin. giriş, gelişme ve sonuç paragraflarından oluşmaktadır. Kağıdın temizliği, tertip ve düzeni iyi. Yazı açık, cümleler anlaşılır. Paragraflar arası anlam bütünlüğü var.	Metin. giriş, gelişme ve sonuç paragraflarından oluşmaktadır. Kağıdın temizliği, tertip ve düzeni iyi. Yazı açık, cümleler anlaşılır. Paragraflar bir bütünü oluşturan parçalar gibi uyumlu.	Plan fikri (başlık, paragrafların varlığı, kağıdın tertip ve düzeni, yazının güzelliği...) iyi. Paragraflar arası anlam bütünlüğü açısından zayıf.	Metin biçimsel ve içerik açılarından çok iyi.
Dil Bilgisi; Özne - yüklem uyumu, çekimler vb. dil bilgisi ile ilgili kurallar	Dil bilgisel hata bulunmamaktadır.	Dil bilgisi konu, kural ya da kavramlarına yönelik hata bulunmamaktadır.	Dil bilgisi kurallarıyla ilgili belirgin hatalar bulunmamaktadır.	Dil bilgisel hata bulunmamaktadır
Yazarın Yazma Süreci: Yazma konusunu saptamak, düşünceleri saptamak, yazıya başlamak, taslak oluşturmak, gözden geçirmek, geri bildirim almak vb. aşamalar	Yapılan gözlemler ve edinilen izlenimler doğrultusunda grup üyelerinin; konunun seçimi, düşüncelerin dökümü, tasnifi ve sıralanması; yazıya başlama ve taslak oluşturma; gözden geçirme ve yeniden düzenleme aşamalarında yeterli oldukları görülmüştür.	Gözlemler ve edinilen izlenimler doğrultusunda grup üyelerinin; konunun seçimi, düşüncelerin dökümü, tasnifi ve sıralanması; yazıya başlama ve taslak oluşturma; gözden geçirme ve yeniden düzenleme aşamalarında yeterli oldukları görülmüştür.	Yapılan gözlemler ve edinilen izlenimler doğrultusunda grup üyelerinin; konunun seçimi, düşüncelerin dökümü, tasnifi ve sıralanması; yazıya başlama ve taslak oluşturma; gözden geçirme ve yeniden düzenleme aşamalarında yeterli oldukları görülmüştür.	Yapılan gözlemler ve edinilen izlenimler doğrultusunda grup üyelerinin; konunun seçimi, düşüncelerin dökümü, tasnifi ve sıralanması; yazıya başlama ve taslak oluşturma; gözden geçirme ve yeniden düzenleme aşamalarında yeterli oldukları görülmüştür.

Tablo 2.1'e bakıldığında Türkçe öğretmeni adaylarının oluşturdukları metinler deneme, biyografi, fıkra vb. edebi türlere ait metinlerden oluştuğu; metinlerde içeriği yansıtan ve tür ile uyumlu başlıkların kullanıldığı ve ele alınan konular bağlamında bilgilendirici

metin türüne örnek olabilecek içeriğe sahip olduğu görülmektedir. Tablo 2.2'den de görülebileceği gibi Türkçe öğretmeni adaylarının oluşturdukları metinler; Konu/tema, ortaya konulan tez, anlatımda kullanılan üslup, metinde kullanılan başlık, dil bilgisi kurallarına uygunluk, yazarın yazma süreci bileşenleri (yazma konusunu saptamak, düşünceleri saptamak, yazıya başlamak, taslak oluşturmak, gözden geçirmek, geri bildirim almak vb.) açılarından yeterliği gibi noktalarda olumlu ve yeterli niteliklere sahiptir.

İncelenen metinlerin gerek dikkate alınan metinsellik ölçütleri çerçevesindeki niteliği gerekse konu seçiminden yazma süreci bileşenlerinin etkili bir biçimde kullanılmasına kadar grup üyelerinin etkileşimli bir ortamda çalışarak süreç sonunda nitelikli ürünler ortaya konulduğu görülmüştür. Bu bakımdan süreç temelli yazma çalışmalarının grup etkinliği şeklinde uygulandığında öğrencilerin yazma kazanımlarına sahip olmalarına ve yazma becerisine karşı olumlu bir tutum geliştirmelerine katkı verebileceği söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonucuna göre, eğitim fakültesi Türkçe öğretmenliği öğrencilerinin süreçli yazma modeli ve grup çalışmasıyla oluşturdukları metinlerin, dikkate alınan ölçütler açısından gerekli niteliklere sahip olduğu görülmüştür. Süreçli yazma modelinin grup çalışması tekniğiyle verimli olduğunu gösteren bu çalışmanın sonucuna göre, süreçli yazma modelinin Türkçe eğitimi etkinlikleri çerçevesinde ilkökul ve ortaokul Türkçe derslerinde uygulanabileceği kanaatine varılmıştır.

Öğrencilerin grup çalışmasıyla oluşturdukları metinler, cümleler arası bağıntı öğelerinin (*ön ve artgönderim unsurları, dilbilgisel eylem zamanları, açıklama ifadeleri, benzetme, amaç, karşılık, sebep-sonuç, şart, karşılaştırma, birlik, zaman, açıklama ifadeleri...*) kullanımı; örnekleme, alıntılama, paragraf düzeni, özgün ve tutarlı anlatım vb. niteliklere sahip olma açısından incelenmiştir. İncelenen metinlerin bağdaşıklık ve tutarlılık ölçütlerini karşılayan niteliklere sahip oldukları söylenebilir. İncelenen öğrenci ürünlerinde dil bilgisi konu ve kurallarına uygunluk açısından bazı yetersizlikler de görülmüştür. Özellikle '3' kodlu metinde 'de' bağlacının kullanımında çok sayıda hata yapılmıştır.

Öğrencilerin grup çalışmasıyla oluşturdukları metinler, çoğunlukla bilgi verici metin türünde olmaktadır. Bir başka deyişle süreçli yazma modeli öğrencilerin etkileşimli bir ortamda çalışmasına dayanan grup çalışması tekniği ile birlikte uygulanmasıyla ortaya konulan ürünün bireysel tercihlerden çok ortak akı kullanmayı gerektirdiğinden, oluşturulan metin de edebi nitelikli öyküleyici metin türünden çok düşünsel yönü olan bilgilendirici metin nitelikli yazılar olmaktadır.

Öyküleyici ya da anlatsal metinlerde devrik cümle yapısının tercih edilmesi metne anlatım zenginliği katma vb. sebeplerle tercih edilmektedir. Ancak, bilgilendirici metinlerde devrik cümle yapısı fazla tercih edilmemektedir. İncelenen metinlerde (özellikle '1' kodlu metin) devrik cümle yapısının çok sık tercih edildiği görülmüştür. Metinler, sözcük seçimi, söz dizimi, yazım, noktalama ve dil bilgisi kurallarına uygunluk, plan fikri ve paragraf yapısı, paragraflar arasında anlam bütünlüğü vb. bakımlardan genel olarak yeterli bulunmuştur.

İlkökul ve ortaokul Türkçe derslerinde uygulanması gereken ve programda önerilen serbest, kontrollü, güdümlü, yaratıcı vb. yazma teknikleri yanında öğrencilerin etkileşimli bir ortamda çalışmalarını gerektiren grup çalışması tekniğiyle sürece dayalı yazma modeli de uygulanmalıdır.

Her yazma çalışmasında olduğu gibi grup çalışması tekniğiyle sürece dayalı yazma modelinin uygulanmasından önce öğrenciler (ve öğrencileri eğitimi verecek olan öğretmen

adayları) teknik açıdan bilgilendirilmeli; yazıyı oluşturan unsurlar, düşünceyi geliştirme yolları, anlatım biçimleri vb. unsurlar konusunda öğrenciler yeterli hâle getirilmeli; çalışma sürecinde gerekli yönergeler yeri ve zamanı gelince verilmelidir. Bu şekilde öğrencilerin ve öğretmen adaylarının -varsa- yazmaya karşı olumsuz tutumları giderilebilecek, yazma çalışmalarını zevkle yapabilir duruma gelebileceklerdir.

Gruplar tarafından oluşturulan metinlerin öğretmen tarafından değerlendirilmeden önce grup ve akran değerlendirmesi ile her grubun ürününü farklı grubun değerlendirmesine ve değerlendirme sonucu üzerinde konuşulup tartışılmasına ortam oluşturulmalıdır.

Dil bilgisi konu, kavram ve kurallarına gereğinden fazla önem vererek öğrencinin duygu ve düşüncesini ifade etmesini ikinci plana atmasına neden olan anlayıştan uzak durmak gerekir. Yazıda görülebilecek muhtemel mekanik hataların olması doğaldır ve öğrencinin bu hatalarını öne çıkarıp eksiklik olarak vurgulamak yerine, anlatmak istediğini anlatmasında görülen olumlu yanların öncelenerek övülmesi, öğrencilerde yazıya karşı olumlu tutumun oluşmasını sağlayabilecektir. Bunun için Türkçe derslerinde yazı çalışmaları sürdüreceği olan Türkçe öğretmeni adaylarının dilin kurallarını doğru kullanmaya özen göstermeleri yanında, metin oluşturma sürecinde önemli olan yazıyı oluşturan unsurlar, düşünceyi geliştirme yolları, anlatım biçimleri vb. unsurlar açısından öğrencilerini donanımlı kılacak yeterlikte olmaları gerekir. Yazmada düşüncelerin ortaya konulması, kümelendirilmesi, ayıklanması ve anlam bütünlüğüne sahip bir şekilde yazıya dökümü ancak bu anlayışın uygulamayı biçimlendirmesiyle gerçekleştirilebileceği bilinmelidir.

KAYNAKLAR

- Akbayır, S. (2006). *Cümle ve metin bilgisi* (4. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Akyol, H. (2010). *Yeni programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri* (3. Baskı), Ankara: Pegem Akademi.
- Ashman, A. F.; Wright, S. K. and Conway, R. N. F. (1994). Developing the metecognitive skills of academically gifted students in mainstream classrooms. *Roepers Review*, 16(3), 198-204.
- Beaugrande, De R. ve Dressler, W. (1981). *Introduction to text linguistic*, London: Longman Group Company.
- Binyazar, A. ve Özdemir, E. (2006). *Yazma öğretimi/Yazma sanatı-Yaratıcı yazma sanatı*. İstanbul: Papirüs Yayınevi.
- Broukal, M. (2004). *Weaving it together 4, Connecting Reading and Writing* (Second Edition). Boston: Thomson Heinle.
- Coşkun, E. (2007). Yazma Becerisi (ss. 49-91), *İlköğretimde Türkçe öğretimi*. (Editörler: A. Kırkkılıç, H. Akyol), Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Coşkun, E. (2009). Türkçe öğretiminde metin bilgisi (ss. 231-283), *İlköğretimde Türkçe Öğretimi*. (Editörler: A. Kırkkılıç, H. Akyol), Ankara: Pegem Akademi.
- Çakır, Ö. (2003). "Yazma öğretiminde süreç yaklaşımına dayalı programın yazılı anlatım becerisini geliştirmedeki rolü: Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği". *Dil Dergisi*, 122, 31-51.

- Demirel, Ö. ve Şahinel, M. (2006). *Türkçe ve sınıf öğretmenleri için Türkçe öğretimi* (7. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Duman, B. (2004). *Öğrenme-Öğretme kuramları ve süreç temelli öğretim*. Ankara: Anı Yay.
- Göçer, A. (2010). "Eğitim fakültesi öğrencilerinin yazılı anlatım becerilerinin süreç yaklaşımı ve metinsellik ölçütleri ekseninde değerlendirilmesi (Niğde Üniversitesi Örneği)". *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18 (1) 271-290.
- Göğüş, B. (1978). *Orta dereceli okullarımızda türkçe ve yazın eğitimi*. Ankara: Kadioğlu Matbaacılık.
- Günay, D. (2007). *Metin bilgisi* (Üçüncü Baskı). İstanbul: Multilingual Yayınevi.
- Hartman, D. K., ve Allison, J. (1996). *Promoting inquiry oriented discussions using multiple texts* (pp. 106-133). In L. B. Gambrell & J. F. Almasi's (Eds.) *Lively Discussions: Fostering Engaged Reading*. Newark DE: International Reading Association.
- Hillocks, G. Jr. (1987). "Synthesis of research on teaching writing". *Educational Leadership*, May 1987, 71-82.
- İpşiroğlu, Z. (2006). *Yaratıcı yazma-Yaratıcı yazma çalışmalarında yazınsal metinlerin işlevi*-İstanbul: MORPA Kültür Yayınları.
- İşeri, K. (2010). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin metinsellik ölçütleri (ss. 91-113), *Türkçe ders kitabı çözümleri*. (Editör: Hakan Ülper). Ankara: Pegem Akademi.
- Karatay, H. (2011). "4+1 planlı yazma ve değerlendirme modelinin öğretmen adaylarının yazılı anlatım tutumlarını ve yazma becerilerini geliştirmeye etkisi". *Turkish Studies*, 6(3), 1029-1047.
- Keçik, İ. ve Subaşı, L. U. (2001). *Türkçe sözlü ve yazılı anlatım* (Editör: Canan İleri). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Maltepe, S. (2006). "Türkçe öğretiminde yazılı anlatım uygulamaları için bir seçenek: Yaratıcı yazma yaklaşımları". *Dil Dergisi*, 132, 56-66.
- Murray, D. M. (1980). Writing as process: How writing Finds its sown Meaning. In T. R. Donovan and B. W. McClelland (Eds.), *Eight Approaches to Teaching Composition*. Urbana, IL: National Council of Teachers of English.
- Onursal, İ. (2003). Türkçe metinlerde bağdaşıklık ve tutarlılık (ss.121-132), *Günümüz Dilbilim Çalışmaları*. (Yayına Hazırlayanlar: Ayşe Kiran, Ece Korkut ve Suna Ağıldere). İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Oral, G. (2008). *Yine yazı yazıyoruz* (3. Baskı), Ankara: Pegem Akademi.
- Ögeyik, M. C. (2008). *Metinlerarasılık ve yazın eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özdemir, E. (2000). *Eleştirel okuma* (4. Baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Raimes, A. (1983). *Techniques in teaching writing*. Oxford: Oxford University Press.

- Skandalakis, L. (1998). "Teaching for strategies in writing: Maintaining the balance between composing and transcribing". *The Running Record*, 10(2), 1-12.
- Taylor, B. P. (1981). "Content and written form: A two-way street". *TESOL Quarterly*, 15(1), 5-13.
- Temizkan, M. (2010). "Türkçe öğretiminde yaratıcı yazma becerilerinin geliştirilmesi". *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 621-643.
- White, R. ve Arndt, V. (1991). *Process writing*. London: Longman.
- Yalçın, A. (2002). *Türkçe öğretim yöntemleri-Yeni yaklaşımlar*-Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zamel, V. (1982). "Writing: The process of discovering meaning". *TESOL Quarterly*, 16(2), 195-209.

SUMMARY

Purpose

Importance of families is great in win basic language skills of students. Systematic training is provided for the primary and secondary periods are also of great importance students using basic language skills in effectively. The purpose of this study is to determine the efficiency of the application group study examining the texts they create with the context of process-based writing in Turkish student teachers writing education course in the faculty of education.

Method

The working groups determined by the method for sampling and clustering from the third grade students taking the course of Writing Training in the Faculty of Education at Turkish Education Department. Information about the model of process-based writing was given to functional groups, and future studies are planned, and giving instructions to guide groups were made throughout the process. Groups have completed their products in accordance with the instructions. The products that revealed of groups has been examined the basic elements of text and the criteria of textuality 'coherence and consistency' in the context.

Results

According to the results, texts written by students with group work are mostly type of informational text. Storytelling or narrative texts do not prefer. Turkish student teachers in the Faculty of Education has been shown to have required qualifications they have created with texts process-based model of writing and group studies considered in terms of the criteria.

Discussion and Conclusion

Texts examined were found to be sufficient criteria of textuality, the selection of topics and so on. characteristics. In this regard, process-based writing work when applied in the form of group activity said that could contribute to develop a positive attitude towards writing skills of students.

Students should be informed from a technical perspective in group work techniques in the implementation of the model based on the process of writing. Students should be made sufficient on the elements those elements of writing, the idea of development paths, etc. forms of expression. In this way -if any- can be corrected negative attitudes of students, and become able to do pleasure the work of writing works.

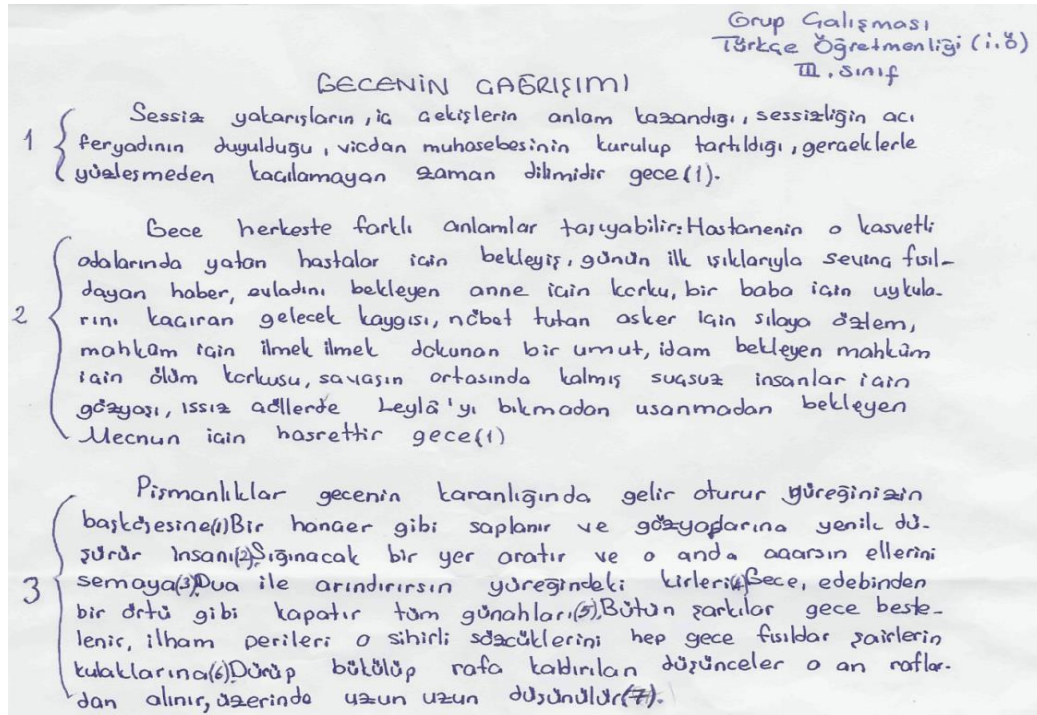
To be applied Turkish lessons in primary and secondary schools and proposed with program free, controlled, driven, creative, etc. writing techniques is also should be applied based on the process model of writing to students with group work techniques.

In the text of students are natural can be seen mechanical errors. To ensure the formation of positive attitudes towards writing for student's emphasis is wrong overmuch grammar rules in Turkish lessons. The important thing the student's thoughts and feelings are to express in writing. For this, Turkish students must be ensured elements of writing, thought of ways to improve, forms of expression and so on. In terms of equipped elements in the courses.

İncelenen Metinlerden Örnekler

Örnek Metin 1.

'Gecenin Çağrışımı' adlı '1' kodlu Çalışmanın İlk Paragrafları

Yukarıda incelenen '1' kodlu metnin giriş paragraflarında bir zaman dilimi olarak gecenin insan ruhuna etkileri üzerinde durulmuş, içinde bulunduğu durumun bir sonucu olarak her insanda farklı duyguların ortaya çıkmasına zemin olmuştur. Bu durum özellikle ikinci paragrafta açık bir şekilde görülmektedir.

Örnek Metin 2. "Trafik Kazalarına Dair" adlı '3' kodlu Metnin Gelişme paragraflarından Bir Kesit

Frenlerimizden sonra sürüş güvenliğimiz ile temasta bulunan unsur da lastiklerimizdir⁽¹⁾. Lastik ömrüne belirleyen iki etken lastik dış derinliği ve zamandır⁽²⁾. Halk arasında lastiğin dışları varsa kullanılabilir anlamında bir yanlış izlenim vardır⁽³⁾. Üretim tarihinden itibaren 5 yıl geçen bir lastik hiç kullanılmamış olsa da bir ömrüne tamamlamıştır. Çünkü hamur esbelligini kaybetmeye başlamıştır⁽⁵⁾. Hamur esbelligini kaybeden bir lastik dış derinliği yeterli olsada gerekli tutunmayı sağlayamayacaktır⁽⁶⁾. Bununla birlikte 5 yıl dolmadan önce dış derinliği güvenli seviyem altına düşen lastiklerde değiştirilmelidir⁽⁷⁾.

Gerekli şartları sağlayamayan lastikler kazayı sebebiyet veren en önemli unsurlardır⁽¹⁾. Bunlar gibi aracın diğer unsurlarında gerekli muayeneyi görmediginde trafik kazalarına neden olmaktadır⁽²⁾.

Türkiye'deki bu kaza oranlarını Avrupa ile karşılaştıracak olursak; her yıl binlerce kişinin hayatını kaybettiği trafik ka-

Örnek olarak verilen metnin gelişme paragraflarına bakıldığında trafik kazalarına neden olan unsurlar üzerinde durulduğu anlaşılmaktadır. Metnin bu kısmında yanlış sözcük seçimi (3-8/1), dil bilgisi kurallarına uygunluk açısından (3-7/6) vb. yanlış kullanımların olduğu görülmektedir.

Örnek Metin 3.

"Yaşamın Başlangıcı" adlı '4' kodlu Çalışmadan Bir Kesit

Sevginin bu kadar derin anlamı varsa elbette onun birçok boyutu da vardır: Allah sevgisi, anne sevgisi, yar sevgisi, evlat sevgisi, vatan sevgisi... Bütün insanlar bu⁽¹⁾ sevgilerin biriyle mutlaka el sıkışmışlardır. Peki, bu sevginin hangisi daha kıymetli, hangisi daha değerli diyorsanız kutsal kitapların içinde olan İncil'deki şu söze bakalım: "İnsanlar sevgiyle yaşarlar⁽³⁾. Kendini sevmek ölümün başlangıcıdır, başkalarını ve Tanrı'yı sevmek ise yaşamın başlangıcıdır."⁽⁵⁾

İşte sevgi bizim hayatımızda kıymetli ve yaşamın anahtarı olacaksa öncelikle bizim dışımızdaki değerleri sevmeliyiz⁽¹⁾. Zaten gerçek sevgi de kendi kalbimizde Allah'a ve diğer insanlara, kâinata ve bizim dışımızdaki her şeye besleyebileceğimiz yüce bir duygudur⁽²⁾.

Yukarıda incelenen '4' kodlu metnin gelişme paragraflarında insan yaşamında önemli bir yere sahip olan 'sevgi' kavramı hakkında bilgi verilmekte, sevginin çeşitleri sıralanmaktadır. Bu kavramla ilgili olarak yapılan alıntıyla yaşamda sevginin yeri ve önemi vurgulanmaktadır. İkinci paragrafta ise yaşamın anahtarı işleviyle ilgili olarak sevginin gerekliliğine değinilerek onun yüce bir duygu olduğu vurgulanmaktadır.